

Programma

inhabit_inhibit van Stefan Prins Asko|Schönberg + Ensemblekollektiv Berlin

Baldur Brönniman dirigent
Florian Bogner sound design

Stefan Prins (1979)
inhabit_inhibit (wereldpremière) *

* compositieopdracht van Asko|Schönberg en Muziekgebouw aan 't IJ met steun van Ammodo en Ernst von Siemens Musikstiftung

A M
D M
O

ernst von siemens
music foundation

Donderdag avondserie

Serie Asko|Schönberg

Do 24 feb 2022
Grote Zaal
20.15 – 21.15 uur

ca. 60 minuten zonder pauze

Inleiding

Foyerdeck 1
19.15 - 19.45 uur

Door Frederike Berntsen

Dit programma is mede mogelijk gemaakt door:

x Gemeente
x Amsterdam

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Bent u niet vergeten uw mobiele
telefoon uit te zetten?
Dank u wel.

Toelichting

Volg het nieuws, kijk naar buiten: volgens punkfilosoof Timothy Morton leven we in een tijd van 'massale uitroeiing' – 'klimaatverandering' vindt hij veel te soft. Componist Stefan Prins vertaalt Mortons analyse in een verpletterende geluidservaring: *inhabit_inhibit* is een visionair werk dat met ruimtelijk opgestelde instrumenten, elektronica en feedbackloops voelbaar maakt wat het betekent om de controle kwijt te raken. Wij hebben de aarde uit evenwicht gebracht en nu zijn de gevolgen niet meer beheersbaar. Voel je stress? Dat is terecht.

De Belgische componist Stefan Prins is een muzikale duizendpoot – hij behaalde een PhD aan Harvard, is samen met Pieter Matthyssens artistiek leider van het dwarse Nadar Ensemble en speelt 'laptop' in een band. Multimedia en innovatie zijn een constante in zijn werk, waarmee hij stevast aan de stoelpoten van conventies zaagt. Ook de ingedutte concertpraktijk mag van Prins op de schop. Verwacht dus geen kalme kennismaking met deze belangrijke componist van nu, wel een indringende.

Klankonderzoek

Ondanks zijn staat van dienst is Prins in ons land nog tamelijk onbekend. In Duitsland is dat anders, en niet alleen in Berlijn, waar hij sinds zo'n zes jaar woont. Recent nog ging tijdens de Donaueschinger Musiktage zijn elektrische-gitaarconcert *under_current* in première. Helemaal toevallig is dat niet, Prins voelt verwantschap met de Duitse traditie van componisten als Helmut Lachenmann, weerbarstig klankonderzoek met een sterk conceptuele inslag.

Toch is de tonale wereld niet helemaal wezensvreemd aan Prins' idioom. Eerder al in zijn heftige *Generation Kill* (2012) liet hij een A-groot-akkoord doorbreken als een

stralende zon – een wonderbaarlijk effect in zijn door noise gedomineerde klankwereld. Een vergelijkbaar effect treedt ook kort op in *inhabit_inhibit*, al is de samenklank omkranst door microtonen. Is zo'n klank mooi? Zelf denkt Prins niet in termen van schoonheid en lelijkheid: 'Voor mij is ook de meest tandenknarsende noise 'mooi'. Wat als schoonheid wordt beschouwd is een conventie en kunst is er om conventies in vraag te stellen. Lachenmann zei het al: *'Beauty is the rejection of habit'*'

Over de opvallende titel wil Prins liever niet veel kwijt. *Inhabit* ('bewonen') verwijst naar onze leefomgeving, *Inhibit* ('verbieden') naar de beperkingen die onze gedragingen en ideeën moeten beheersen. Hoe die twee polen op elkaar inwerken mag ieder voor zich uitmaken. *Inhabit_inhibit* heeft een uitzonderlijke bezetting van zes 'feedback-solisten', vier ruimtelijk opgestelde kwartetten en live elektronica. De vier feedback-solisten staan aan de randen van de zaal, op de hoeken van een denkbeeldig kruis. Tussen hen in staan de vier kwartetten. Vier van de solisten zijn houtblazers: basfluit, bashobo, basklarinet en baritonsax. De laatste twee, harp en piano, bevinden zich in het hart van het kruis, omringd door het publiek.

Feedback

Feedback is het zingende geluid dat ontstaat wanneer een microfoon en een luidspreker te dicht bij elkaar komen en een *loop* vormen: de microfoon neemt het geluid van een luidspreker op en voert het terug naar diezelfde luidspreker. Prins heeft in zijn eerdere werk uitgebreid geëxperimenteerd met het controleren en manipuleren van feedback, zoals in *Piano Hero #3*, waar hij de vleugel transformeerde tot een ‘organisch technologisch lichaam’. In *Inhibition Space #1* voor ensemble mosaik kwam daar het ruimtelijke aspect bij: de musici bewegen hun instrument ten opzichte van de speaker. Ernst Surberg, pianist van mosaik, ontwierp de software die de feedback-loops voor de houtblazers verder manipuleert, de programmatuur die de feedbackprocessen voor de piano en de harp regelt heeft Prins in samenwerking met Florian Bogner ontwikkeld. Bogner tekent vanavond ook voor het sound design.

De vier houtblazers onder de feedback-solisten hebben miniatuurmicrofoons in hun instrument en verhouden zich voortdurend tot een luidspreker. Hun geluidssignalen worden bovendien bewerkt met live elektronica. De vier houtblazers hebben ieder twee pedalen: het ene controleert het volume van het signaal dat van hun instrument naar de luidspreker wordt gestuurd, het andere de intensiteit waarmee de elektronische effecten het signaal vervolgens vervormen. De signalen gaan door een centrale computer, aangezien ze zich in dezelfde ruimte bevinden: zo kan de feedback van

basfluit ook het signaal van de baritonsax beïnvloeden. Bij de harp en de piano werken de pedalen op vergelijkbare wijze. Bij de piano staat de luidspreker onder het instrument. De harpist heeft een ‘transducer’ (alleen het membraam van een speaker, zonder de omkapping) die langs de snaren en de klankkast wordt bewogen. De solisten kunnen het elektronische signaal ook volledig dempen met hun volumepedaal, zodat ze puur akoestisch te horen zijn.

De vier akoestische kwartetten kun je beschouwen als een verklanking van onze leefwereld, een *environment* waar het publiek middenin zit. De kwartetten spelen heel andere muziek dan de solisten, al beïnvloeden ze elkaar ook voortdurend, soms zelfs op een ‘concerto grosso-achtige’ manier, zegt Prins. Het concerto grosso was een concertvorm uit de barok waarbij een solistengroepje tegenover een groot ensemble stond en daarmee muzikaal materiaal uitwisselde.

De complexe opstelling van de instrumenten is een metafoor voor de tijd waarin wij leven.

De complexe opstelling is het uitgangspunt voor Prins’ klankexploraties in *inhabit_inhibit*. Tegelijkertijd is het een treffende metafoor voor de tijd waarin wij leven – op macroschaal, welteverstaan. Filosofen als Timothy Morton en andere eco-denkers

noemen deze tijd het Antropoceen, het tijdvak waarin de mens een beslissende geologische factor is geworden. Geen enkele wetenschapper twijfelt nog aan de impact van klimaatverandering of aan de menselijke oorzaak ervan. Opwarming van de atmosfeer, het massale uitsterven van soorten, de plasticsoep, verzuring van bodem en water, luchtvervuiling; het zijn zichzelf versterkende processen die bovendien op complexe wijze in elkaar grijpen, een kantelpunt bereiken en een nieuw evenwicht zoeken. Het zijn feedback-loops, met andere woorden. Wat *inhabit_inhibit* laat horen is hoe een systeem dat veel te groot is om te overzien aan het wankelen raakt.

Controleverlies

Prins noemt feedback ‘een gevaarlijke klank’: het geluid is zeer moeilijk te controleren en juist dat controleverlies maakt het proces voor hem zo interessant, omdat je dat voelt als luisteraar. Het verandert de relatie van de extreem goed getrainde performers tot hun instrument. Voilà: controleverlies kenmerkt ook het leven in het Antropoceen. Wij zijn als de tovenaarsleerling die de greep op zijn kunst verloren heeft. De vuile rook uit onze schoorstenen zingt rond in onze haarvaten en oceanen. De machine die wij gebouwd hebben gedraagt zich volgens wetten die ons vreemd zijn. De resonantie van onze hoogmoed of kortzichtigheid zorgt voor een vloedgolf die ons zomaar kan verzwelgen.

Klinkt heftig, en dat is het ook. Bij vlagen is *inhabit_inhibit* overweldigend, qua klank, maar ook qua energie en

uitdrukkingsintensiteit. Toch bevat het werk eveneens veel momenten van verstilling. ‘Als luisteraar moet je continu de ruimte aftasten, je antennes draaien. Je gaat de ruimte zelf horen,’ zegt Prins. Het werk vraagt om een actieve luisterhouding, het steeds opnieuw op elkaar afstemmen van wat je ziet en wat je hoort. Tegelijkertijd kun je het maar het beste gewoon over je heen laten komen. En accepteren dat je sowieso dingen mist: je positie in de zaal bepaalt je luisterperspectief, zodat alle bezoekers in feite een unieke ervaring hebben.

Op het zwaartepunt – Prins gebruikt liever niet een woord als ‘apothéose’, het is ook niet het einde van het stuk – bewegen de solisten van hun posities aan de randen naar het midden, waar de piano en de harp staan. Hier feedbacken ze allemaal door dezelfde speaker. Prins ziet het als ‘een zoektocht naar symbiose’: ze vormen een netwerk waarin alles met alles verbonden is en waarin ze het met elkaar moeten zien te rooien. Daarin spiegelt het muzikale proces de opdracht die wij hebben in onze omgang met de klimaatramp, zegt Prins: ‘We kunnen het tij niet meer keren, daarvoor is het wellicht te laat, maar wat we misschien wel kunnen is het indammen. Een bittere boodschap? *inhabit_inhibit* gaat over het vinden van een symbiotische relatie tussen mens, technologie en omgeving. Ik zie het als een hoopgevend stuk.’

Tekst toelichting: Joep Stapel